

PROBLEM PODNEBNIH MIGRACIJ NA PRIMERU LJUDSTVA MUNDA V BANGLADEŠU

Jurij Kočar*

Povzetek

Prispevek obravnava dileme o obstoju migracij, ki so povezane s podnebnimi spremembami. Pri tem sem se osredotočil na ljudstvo Munda, ki je med najbolj ranljivim prebivalstvom na podnebne spremembe na obalnem območju Bangladeša. Rezultati kažejo, da med vzroki migracij ne prevladujejo tisti, ki izhajajo iz ogroženosti okolja, kaj šele iz podnebnih sprememb. Prevladujejo gospodarski vzroki, ki so del utečenih ruralno-urbanih migracijskih tokov. Pri izjemnih vremenskih pojavih, kot je bil nedavni tropski ciklon Aila, se zgodi naravna katastrofa, ki sproži razselitev najrevnejšega prebivalstva. Takrat se Munde podnebnim migracijam težko izognejo.

Ključne besede: podnebne spremembe, podnebne migracije, vzroki migracij, okoljski begunci, Bangladeš

THE PROBLEM OF CLIMATIC MIGRATIONS OF MUNDA PEOPLE IN BANGLADESH

Abstract

The article deals with the dilemma of migrations resulting from climatic change. I chose Munda people, which are the most vulnerable, regarding the climatic change along the littoral of Bangladesh. According to the survey of results the causes related to the environmental degradation, or to climatic change, are not prevailing. What is prevailing, are economic reasons, which represent part of usual rural-urban migrations. When it comes to an exceptional meteorological condition, such as the tropical cyclon Aila, a natural disaster ensues, causing the displacement of the poorest population. In such cases Munda people can hardly avoid climatic migrations.

Key words: climatic change, climatic migrations, causes of migrations, environmental refugees, Bangladesh

* Jurij Kočar, univerzitetni diplomirani geograf in profesor zgodovine, poučuje v BIC Ljubljana, gimnazija in veterinarska šola
jurij.kocar@bic-lj.si

izvirni znanstveni članek

Uvod

Problem podnebnih beguncev postaja vse bolj prisoten na območjih, ki so najbolj ranljiva na podnebne spremembe. Taka območja so tudi delte rek, ki so v vročem podnebnem pasu med najrodovitnejšimi regijami na svetu. Bangladeš skoraj v celoti leži na območju delte rek Gangesa, Bramaputre in Meghne. Obalni pas ob meji z Indijo prekriva Sundarban (Šundurbon), največji mangrovski gozd na svetu, ki so ga pred dvesto leti

večinoma izkrčili pripadniki ljudstva Munda. Nekoč rodovitno območje je danes prenaseljeno in ima številne okoljske probleme, ki se s podnebnimi spremembami v zadnjem času stopnjujejo. Krhko ravnovesje, ki je v labilnem okolju še prisotno, občasno poruši izjemni vremenski pojav, kakršen je bil zadnji uničujoči tropski ciklon Aila leta 2009, ki je povzročil hudo naravno katastrofo. Najbolj ranljivo prebivalstvo je bilo prisiljeno v razselitev. Med njim je bilo marginalno ljudstvo Munda, živeče v naseljih, ki so najbolj izpostavljena uničujočim naravnim silam. Pripadniki ljudstva so, zaradi svoje ranljivosti, potencialni podnebni migranti. Če je razselitev najbolj logični skrajni prilagoditveni ukrep ob naravnih katastrofah, ostaja nejasno, kakšno je stanje migracij nekaj let po katastrofi in koliko nanje vplivajo podnebne spremembe.

Metodologija

Da bi dobil odgovor na vprašanje, kakšno je stanje migracij nekaj let po katastrofi, sem se osredotočil na prebivalce, ki so na podnebne spremembe najbolj ranljivi.

Pred raziskavo razvoja podnebnih migracij se mi je zdelo nujno, da vzamem pod drobnogled skupino ljudi, ki bivajo v eni na podnebne spremembe najbolj ranljivih regij sveta. Bangladeš, ki velja med svetovno geografsko stroko za študijski primer proučevanja podnebnih migracij (Black idr. 2008), se mi je zdel najprimernejši. Med izvajanjem terenskega dela v Bangladešu sem naletel na pripadnike ljudstva Munda, ki živijo izolirano od preostalih prebivalcev in, zaradi svoje revščine in primitivnega načina življenja, ustrezajo omenjenim pogojem. Raziskava je potekala v naselju Kachukhali v okraju Shyamnagar, jeseni 2012.

Do primarnih virov informacij v obliki anketiranja in intervjujev sem prišel v okviru širše raziskave, ki sem jo izvajal v sodelovanju z uslužbenci nevladne organizacije Karitas Bangladeš. Državo sem obiskal med 20. oktobrom in 10. novembrom 2012. Za terensko delo smo izbrali območje okraja Shyamnagar na jugu okrožja Shatkira v obalnem območju jugozahodnega Bangladeša, ki je najbolj ranljivo na dviganje morske gladine in na termodinamične spremembe Bengalskega zaliva, ki vplivajo na lastnosti tropskih ciklonov.

Od tridesetih naselij v Bangladešu, v katerih živijo Munde, smo obiskali Kachukhali, Gaburo, Kalinchi in Munshiganj. Najbolj strnjeno sem srečal Munde v zaselku Kachukhali, v neposredni bližini podružničnega

centra nevladne organizacije Karitas Bangladeš v Munshiganju, enem najbolj prizadetih delov okraja Shyamnagar. Karitas je postavila omenjeni zaselek s sredstvi Luksemburga, v okviru projektov za odpravo posledic tropskega ciklona Aila, jeseni leta 2009. Uničevalni poplavni val je preplaval kraj Shyamnagar skoraj v celoti in prizadel tudi Munde. Mnogi so se razselili, spet drugi so obnovili svoje tradicionalno življenje. V zaselku Kachukhali sem opravil z vaščani intervjuje in ankete, katerih obdelava je predstavljena v članku.

V zaselku Kachukhali sem deloval ob tehnični in strokovni podpori uslužbencev Karitasa. V timu so poleg mene sodelovali še trije uslužbenci Karitasa in

Slika 1: Prebivalci zaselka Kachukhali (foto: J. Kočar)

študent iz Univerze v Khulni. Opravili smo 27 anket. Med anketiranci so v 80 % prevladovali moški, kar lahko pripišemo njihovi večji pripravljenosti na sodelovanje v primerjavi z ženskami. Prevladovali so anketiranci zrelih let. Največ anketirancev je bilo v starostni skupini med 41 in 50 let (45 %), sledijo tisti med 31 in 40 (25 %), med 51 in 60 (15 %) in med 61 in 70 leti (10 %). Izjema je bila anketiranka, stara 100 let. Prebivalci, mlajši od 31 let, se žal na raziskavo niso odzvali. Težava malce zbledi, ob upoštevanju, da Munde živijo tradicionalno in imajo znotraj družine izrazito patriarhalne odnose. Na odločitve znotraj družine odločilno vpliva mnenje gospodarja, zato menim, da so pridobljeni podatki ustrezen indikator razmer.

Slika 2: Anketiranje v zaselku Kachukhali (foto: J. Kočar)

Anketiranje sem dopolnjeval z intervjuji prebivalcev Kachukhali, ki so mi kot sekundarni vir informacij služili pri razumevanju specifičnih problemov, s katerimi se Munde srečujejo v vsakdanjem življenju.

Dragocene podatke sem pridobil tudi z intervjujem Msgr. Luigija Pagga, italijanskega misijonarja, ki vodi skupnost deklet iz ljudstva Munda, ki so se k njemu zatekla pred prezgodnjo poroko. Pomaga jim pri šolanju do njihove polnoletnosti. Pri tem ohranja tesne stike z njihovimi družinami, zato je dober poznavalec kulture in bogat vir informacij tudi glede superciklona Aile, ki mu je bil priča. V članku je mogoče najti nekaj poudarkov njegovega intervjuja.

Nekaj sekundarnih virov v obliki literature, namigov in razlag sem dobil tudi od sodelavcev Karitasa Bangladeš in nekaterih drugih nevladnih organizacij na območju okraja Shyamnagar, ki so mi, s svojimi izkušnjami, strokovnim in praktičnim znanjem tudi sicer pomagali pri izvedbi terenskega dela, za kar sem jim zelo hvaležen.

Kratek opis ljudstva Munda

Pradomovina ljudstva Munda je zavita v mitološko meglo. Preseljevali naj bi se bili po severni in severozahodni Indiji in se naposled v 6. stoletju naselili v bližino mesta Ranchi v zvezni državi Jharkand. Pred stoletji so se Munde od tam razselili v sosednje predele Indije, Nepala in Bangladeša. Danes se celotno število pripadnikov ljudstva giblje okrog enega milijona in večina jih še vedno živi v Jharkandu.

Munde so se naseljevali v Bangladeš postopoma v več fazah. Največja skupina je poselila območje na prelomu iz 18. v 19. stoletje. Ti so prišli kot pionirji na rob gozda Sundarban, ki so ga krčili in spreminjali v obdelovalne površine. Naseljevali so jih Zamindarji, indijsko plemstvo iz Kalkute, ki je pridobilo ozemlje od Britanske vzhodnoindijske družbe. Mundam so Bengalci nadeli ime »Buno« (Ljudje iz gozda) in s tem poudarili njihovo primitivnost.

Po izkrčenju gozda so pokrajino kultivirali z riževimi polji, med katera so postavili nasipe in jih med seboj povezali s sistemom pretakanja. V zadnjem času prvotna podoba pokrajine izginja zaradi njene gospodarske in ekološke preobrazbe. Obe potekata vzporedno in povzročata propadanje skupnosti.

Pregled nekaterih ključnih dejavnikov ranljivosti Mund v okraju Shyamnagar

V Bangladešu jih danes živi okrog dva do tri tisoč v tridesetih naseljih na obalnem območju jugozahodnega Bangladeša (Munda 2008, Mehedi 2010). Njihovo število se je, za razliko od preostalega prebivalstva, v zadnjih desetletjih precej zmanjšalo. Sami ocenjujejo, da jih je zapustilo Bangladeš vsaj polovica in se naselilo v manjšem mestu Bongaonna v bližini Kalkute, prestolnice sosednje indijske države Zahodna Bengalija. Obstajajo še vedno močne čezmejne vezi med obema skupnostma. Indijski rojaki jih vabijo, naj se jim pridružijo, vendar se mnogi za to ne odločijo, saj položaj za Munde v Indiji ni bistveno boljši, kot v Bangladešu. (Munda 2008).

Ljudstvo Munda spada po jezikovni sestavi v skupino avstralo-azijskih jezikov in ima lastno zgodovino, družbeno strukturo in vero. Od Bengalcev se loči tudi raso, saj je na njih zaslediti lastnosti negridov, torej so predindoevropskega izvora. Ime »Munda« je dobilo od svojih hindujskih sosedov in ironično pomeni »Ljudje prestiža in bogastva«. Živijo v jedrnih družinah, ki se po poroki odselijo, a kljub temu ohranjajo močne družinske vezi. So izredno usmerjeni v svojo skupnost, živijo izolirano in ljubijo raznovrstna praznovanja, pri katerih radi veseljačijo, pojejo, plešejo in tudi popivajo. Po drugi strani veljajo za odgovorne in delavne ljudi, ki lahko dolge ure opravljajo naporno ročno delo (Munda 2008).

Obalni pas jugozahodnega dela Bangladeša, kjer je tudi okraj Shyamnagar, se v zadnjih desetletjih sooča z resnimi okoljskimi problemi, ki jih povzročajo procesi, povezani z globalnim segrevanjem in stihijski razvoj. Zadnji je bolj pereč, vendar je njegove posledice mogoče odpravljati ali vsaj blažiti. Nasprotno so posledice globalnega segrevanja, kot so dviganje morske gladine, zasoljevanje prsti, vdori slane vode v podtalnico, krepitev sezonskih suš in krepitev intenzivnosti ter pogostosti tropskih ciklonov, težko obvladljive in lokalno prebivalstvo nanje skoraj nima vpliva. Poleg okoljskih problemov ima ljudstvo Munda še vrsto socialnih in gospodarskih težav, ki mu znižujejo kakovost življenja in ga spodbujajo k izseljevanju. Pri raziskovanju migracij, povezanih z degradacijo okolja oziroma s podnebnimi spremembami, nas zanimajo predvsem migracijski vzroki odbijanja, ki izhajajo iz degradacije okolja, v katerem živijo. Ti prisilijo ljudi k izbiri emigracije, ki pomeni skrajni prilagoditveni ukrep. Osrednje vprašanje, ki sem si ga v raziskavi zastavil, je, koliko so med migracijskimi vzroki odbijanja prisotni tisti, ki so povezani z okoljem oziroma z globalnimi

podnebnimi spremembami. Če bi se izkazalo, da so ti ključni, bi lahko na primeru ljudstva Munda potrdil prisotnost okoljskih ali celo podnebnih migracij. Raziskava je zahtevala podrobno preučitev vseh dejavnikov ranljivosti, tako naravnih kot družbenih, vendar bi bila predstavitev vseh v enem prispevku preplitva. Zato se v tem članku osredotočam na pojasnjevanje zgolj družbenih dejavnikov, ki pri Mundah vplivajo na odločanje za emigracijo. Med raziskavo se je namreč izkazalo, da ti igrajo ključno vlogo.

Območja rečnih delt v vročem podnebnem pasu so z vidika naravnih virov preživetja med najbogatejšimi območji sveta. Voda in hrana sta dostopni na vsakem koraku in ob vsakem letnem času. Dobra

Slika 3: Za zelenjavni vrt izkoristijo vsako ped zemlje (foto: J. Kočar)

namočenost tal omogoča bujno rastlinstvo. Mokrišča imajo veliko biološko raznovrstnost in prst, sestavljena iz rečnih naplavin, je zelo rodovitna. Celo ob sezonskih sušah je mogoče preprosto namakanje. Ni čudno, da so bile mnoge delte toplega podnebnega pasu v Starem svetu gosto poseljene že v neolitiku. Še danes imajo ta območja najvišjo gostoto prebivalstva na svetu in med njimi je s svojimi 1142 preb./km² (2010) tudi Bangladeš (spletna stran).

Slika 4: Kuhinja (foto: J. Kočar)

Območje okraja Shyamnagar ima s svojimi 680 preb./km² sicer enkrat nižjo gostoto od povprečne v državi, vendar ima slabe naravne razmere, zato zanj velja **podeželska prenaseljenost** (Mehedi 2010). Menim, da je ravno prenaseljenost podeželja ključni dejavnik ranljivosti območja. Saj bi se v nasprotnem primeru prebivalstvo brez večjih težav preseljevalo na varnejša območja oziroma se na najbolj ranljiva območja sploh ne bi naselilo. Lep primer so delte v Novem svetu, denimo v Južni Ameriki.

Pomemben dejavnik migracij je **revščina**. Večina revnih prebivalcev v okraju Shyamnagar je odvisnih od kmetijstva. Stopnja revščine je 48,65% in se še povečuje (Mehedi 2010).

Bangladeš je država v razvoju in industrijska območja se razvijajo točkovno, zlasti v obeh največjih mestih, v glavnem mestu Daka in v pristaniškem mestu Chitagong. V večini ostalih mest, tudi v milijonski Khulni se večina prebivalstva preživlja s srednjeveško obrtjo in trgovino. Odročnega podeželja se industrializacija ni še niti dotaknila in je agrarno prenaseljeno.

Pred desetletji so Munde živeli bolje, saj so bili lastniki rodovitnih posesti, ki so jo prejeli od britanskih in hindujskih kolonistov. V preteklih desetletjih so lastništvo izgubili zaradi bengalskih priseljencev. Ti so pri tem uporabili vrsto prevar. Izkoristili so njihovo nepismenost, neznanje uradnega jezika in jim izdajali neugodna posojila v obdobju lakote, ki so jih potem izplačevali v obliki zemlje (Munda 2008).

V državi, kjer se večina ljudi preživlja s kmetijstvom, je socialni položaj kmetov brez zemlje ključni razlog za revščino. Današnji položaj Mund lahko primerjamo s položajem bajtarjev in kočarjev na slovenskem podeželju v 19. stoletju.

Slika 5: Okolica zaselka Kachukhali je v veliki meri pod vodo (foto: J. Kočar)

Naslednji velik vzrok revščine so farme kozic, ki jih posestniki imenujejo »belo zlato«. V obalnem pasu, kjer je brakične vode na pretek, so se v 80. letih 20. stoletja začele pojavljati farme za rejo kozic in rakov. Riževa polja so nadomestili z ogromnimi z vodo prekritimi površinami. Nasipe, ki ločujejo polja od rečnih rokavov, so oslabili z izgradnjo pretočnih vratc. Cela naselja so se znašla sredi solinam podobnega potopljenega območja, ki ne omogoča gojenja tradicionalnih kultur in reje domačih živali ter otežuje preskrbo s pitno vodo. Posestniki se za rejo kozic

odločajo zaradi nekajkrat večjega zaslužka, kot bi ga dosegli z gojenjem riža, a s tem ogrožajo obstoj celih vasi. Temu primerno zaposlujejo tudi manjše število delavcev. Munde lastne zemlje nimajo, zato ne morejo vplivati na razvoj gospodarstva v lastnem bivalnem okolju. Ob tropskem ciklonu lahko voda predre načete nasipe in zalije kulturne površine, da te niso več uporabne za obstoječo dejavnost, kaj šele za vnovično gojenje riža. Območje je poplavljenost s slano vodo, ki se ne umakne več let, in namesto kozic začnejo rediti morske rake. To je hkrati zadnja faza pred dokončno izgubo kopnega, ki izgine v globinah oceana.

Slika 6: Notranjost koč z verskim kotičkom (foto: J. Kočar)

Poleg tega so Munde plačani bistveno slabše kot bengalski delavci in so po opravljenem delu pogosto opeharjeni. Moški se selijo v sosednja območja, kjer iščejo težko delo na riževih poljih, opekarnah in podobno. Pri tem so po več tednov ločeni od svojih družin, njihovi delodajalci pa jim nudijo zgolj prenočišče in hrano ter jim obljublajo plačilo. V resnici po opravljenem delu velikokrat izginejo in delavci se praznih rok vračajo domov.

Prvotno tradicionalno kmetijstvo je omogočalo Mundam redno hrano in dohodek, medtem ko so se danes prisiljeni preživljati pretežno z ribolovom, sečnjo in nabiranjem medu divjih čebel. Medtem ko lastniki farm bogatijo, se Munde pogrezajo v vse večjo revščino.

Morska voda zaradi dvigovanja morske gladine stalno vdira v podtalnico in za območje je značilna **slaba preskrba s pitno vodo**. Kakovost podtalnice pada, a vseeno ostaja glavni vir pitne vode. Deževnica se nabira v sladkovodnih ribnikih, ki pripadajo posameznim kmetijam. Nekaj deset kvadratnih metrov velika površina vode, je namenjena za ribolov, pranje, zalivanje, umivanje in za druge gospodinjske namene. Le izjemoma to vodo tudi pijejo, čeprav se temu izogibajo. Najrevnejše prebivalstvo svojih ribnikov in vodnjakov nima, zato je vsa preskrba vezana na vaške vodnjake, ki so včasih tudi več kilometrov oddaljeni od uporabnikov. Ženske že v zgodnjih jutranjih urah hodijo po vodo in jo nosijo v priročnih posodah. Rešitev vidijo v postavitvi zbiralnikov deževnice, v katere bi nalovili deževnico v deževni dobi. Žal so ti zelo dragi in vaščani investicije brez zunanje pomoči ne zmorejo. Trenutne zmogljivosti zbiralnikov so daleč pod potrebami.

Slika 7: Med prebivalci zaselka Kachukhali (foto: J. Kočar)

Tako kot pri drugih plemenskih ljudstvih je tudi pri Mundah razvito gospodarstvo, ki ne ustvarja zalog in njihova preskrba s hrano je vezana na sprotno delo. Poleg ribolova in nabiralništva so odvisni od nestalnih, slabo plačanih del, zato je preskrba s hrano motena, kar povzroča **podhranjenost**. Tako kot Bengalci se tudi oni prehranjujejo z rižem, zelenjavo in ribami. Jeseni nastopi pomanjkanje in včasih več dni stradajo. Včasih se temu izognejo z izposojjo denarja pri posestnikih, ki jim ga morajo potem vračati z obrestmi. Posestniki stisko Mund celo izkoriščajo in jim ob

stiski ponujajo denar. Ob najhujši lakoti skušajo običajno hrano zamenjati s polži in vodnimi hijacintami. Zato ni čudno, da sta podhranjenost in pomanjkanje vitaminov prisotna tako pri otrocih kot odraslih. Težave imajo tudi z zagotavljanjem kurjave za kuhanje na preprostih hišnih ognjiščih.

Slika 8: Pogled na zaselek Kachukhali (foto: J. Kočar)

Pri Mundaah je problematično tudi **slabo zdravstveno stanje in omejena zdravstvena oskrba**. Bangladeš zagotavlja brezplačno osnovno zdravstveno oskrbo, vendar so za Munde predragi že potni stroški, zato se zdravijo tradicionalno, z zelišči in magijo. Poleg podhranjenosti je velik problem pomanjkanje snažnih stranišč. Opravljanje potrebe v naravi brez grmovja je problematično zlasti za ženske. Stanje stranišč se ob podpori nevladnih organizacij izboljšuje, čeprav so standardi še vedno nizki. Težava so tudi prezgodnji porodi. Toplo in vlažno podnebje in velike površine vode ustvarjajo ugodne razmere za pojav bolezni, ki jih širijo komarji. Malaria in rumena mrzlica v tem delu Bangladeša nista močno razširjeni, kljub temu je spanje pod zaščitno mrežo neizogibno. Bolezen s smrtnim izidom se pri Mundaah še pojavlja.

Več težav jim povzročajo črevesne bolezni zaradi slabe preskrbe s pitno vodo, kar je glavni razlog za višjo smrtnost med otroki.

Velika težava je **nizka stopnja izobrazbe**. Pismenih je le okrog 10 % Munde, funkcionalno pismena je le peščica. Mnogi šoloobvezni otroci so nepismeni celo po tretjem razredu. Nekateri šolo obiskujejo samo zato, ker ob koncu meseca prejmejo od oblasti nekaj kilogramov riža, ki ga odnesejo domov. Veliko številno vpisanih je v interesu šol, kar koristi njihovi promociji. Nadaljevanje šolanja se mora plačati, česar revno prebivalstvo ne zmore. Uspeh na zaključnih izpitih je zato pri Mundaah zelo slab. Slabo je tudi znanje uradnega jezika, ker doma uporabljajo ljudski jezik (Munda 2008).

Munde imajo v Bangladešu **marginalni položaj**. Država jim ne namenja nobene posebne pozornosti, ne omenja jih niti ustava. Nasprotno, so pogoste žrtve številnih razvojnih projektov, ki posegajo v njihov življenjski prostor in pri katerih nimajo pravice soodločati. Zelo redki v državi jim priznavajo kulturno identiteto, čeprav so na prostoru današnjega Bangladeša prisotni že vsaj dvesto let. Oblasti v Bangladešu so jih priznale kot posebno etnično skupnost šele pred nekaj leti. Šele zadnja leta skupnosti namenja nekaj tisoč evrov na leto za najnujnejše potrebe, kot so izboljšanje higienskih razmer, izobraževanje, možnosti zaposlitve in za verske dejavnosti. Zapostavlja jih tudi civilna družba, ki se ni nikoli zmenila za njihove potrebe, nasprotno, izkoriščala jih je za svoje ozke interese (Munda 2008).

Pogosto so diskriminirani tudi od nevladnih organizacij. Sredstva, ki jih prejemajo od donatorjev iz tujine, redko dosežejo Munde in v glavnem končajo v rokah bengalskih kmetov, ki so do njih manj upravičeni. V tem delu države delujejo številne nevladne organizacije, kot so Karitas Bangladeš, Ledars, Sushilon, Barcick in druge. Izjema med njimi je Karitas Bangladeš, ki jim gradi zatočišča pred poplavami ali celo cele zaselke, kakršen je Kachukhali. in jih preskrbuje z malimi sončnimi paneli za

hišno razsvetljava, z vodnimi rezervoarji za zbiranje deževnice in vodnimi tlačilkami za preskrbo s podtalnico.

Nazadnje naj omenim še **slabo stanje varnosti**. Tu mislim na pojav gozdnih tolp, ki se pod krinko ekstremne ideologije skrivajo pred oblastmi v Sundarbanu in prežijo na nabiralce. Grozijo jim z nasiljem in jih izsiljujejo za denar. Glede tega problema so oblasti popolnoma nemočne in brezbrizne. Velika težava, ki je povezana z bivanjem v bližini gozda, so tudi srečanja s tigrom.

Poleg vseh naštetih težav so zelo pomembni tudi vzroki, ki izhajajo iz njih samih, kot so nesposobnost starešin, alkoholizem in prezgodnje poroke.

Rezultati raziskave o obstoju podnebnih migracij

Naselje Kachukhali je v občini Munshiganj v okraju Shyamnagar. Zgradil ga je Karitas Bangladeš v letih 2010 in 2011. Sredstva zanj v višini 750–800 EUR na kočo je prispeval Luksemburg. Na območju, velikem 24.680 m² živi 25 družin, torej je posamezna družinska parcela velika slabih 100 m². V naselju živijo pripadniki ljudstva Munda, v glavnem hinduisti, le dve družini sta muslimanski. Zaselek so zgradili domači obrtniki iz bambusa, kar je nekoliko nenavadno, saj je večina hiš v pokrajini zgrajena iz blata. Hiše so razporejene v eni vrsti, stisnjene ob kanalu, obdanem z riževimi polji, ki so v lasti veleposestnika.

Rezultati intervjujev

Prebivalci ne posedujejo obdelovalnih površin, zato se preživljajo z nabiralništvom. Nabirajo gozdne sadeže, med divjih čebel, les ... in nekaj malega prodajo na vaški tržnici, da si z zasluženim denarjem lahko kupijo najnujnejša živila. Dostikrat jim denarja zmanjka in so kakšen dan brez hrane. Pitno vodo premorejo le v deževni dobi, ko zbirajo deževnico. Običajno jo večji del leta nosijo vsak dan iz vaškega vodnjaka, ki je dva kilometra daleč. V gozdu nanje pretijo številne nevarnosti. Poleg tigra jim

življenje otežujejo roparske tolpe, ki od njih ob srečanju izsilijo tudi več tisoč tak (100 Tk = 1 EUR).

Nanje naletijo vsaj dvakrat na leto. Mesečni dohodek na družino znaša nekje med 2500 do 3000 Tk, vendar je nereden. Družina ima zelo malo domačih živali, kvečjemu nekaj kokoši, le redki si lahko privoščijo majhno kravo.

Nov zaselek še vedno ni na povsem varnem mestu. Če bi se Aili podoben superciklon ponovil, bi hiše zalilo do polovice. V deževni dobi se voda dvigne do roba nasipa. Bolezni so v glavnem povezane z uporabo vode iz kanala. Velika težava je tudi malarija, ki občasno terja smrtne žrtve. Bolezni ne zdravijo, ker nimajo denarja in zaradi verskega prepričanja, da so povezane z njihovo usodo. Otroci hodijo v šolo med 6 in 16 letom starosti. Brezplačna je le osnovna šola,

medtem ko sta srednja šola in univerza plačljivi, razen za dekleta. Prezgodnjih porok v zaselku ni. Poročajo se polnoletni, kakor jim veleva zakon. Po njihovem mnenju kakovost življenja pada, kar utemeljujejo z dejstvom, da so njihovi starši pogosto dočakali 100 let, danes pa je

Slika 9: Vaška tržnica v Munshiganju (foto: J. Kočar)

pričakovana starost med 65 in 70 let, po njihovem mnenju zaradi neakovostne hrane in zastrupljenega okolja. Na resnejšo raziskavo o vzrokih nižanja pričakovane starosti pri Munda ob svojem delu nisem naletel, vendar se mi zdi smiselna.

O problemih ljudstva Munda je spregovoril tudi član Italijanske misijske kongregacije Msgr. Luigi Paggo, ki na svojem domu skrbi za skupino 13 deklet. Te so ubežale pred prezgodnjo poroko, v katero so jih silili starši že pri 12 letih. Skrbi zanje do njihove polnoletnosti, potem pa se vrnejo domov. Pri tem se pogosto srečuje z njihovimi sorodniki in je dober poznavalec kulture Munda. V Bangladeš se je priselil pred 35 leti, od leta 2004 pa

je v Shyamnagarju in je bil priča superciklonu Aila.

Na vprašanje, kako ga je doživljal, odgovarja: »Aila je bila tropski ciklon posebne vrste. Ni je spremljal močan vihar ampak visok poplavni val. Po njem so se mnogi kmetje iz občine Ghabura preselili v Shatkhiro (sedež okrožja, o. p.). Nekaj jih je prišlo k meni prosit pomoči. S pomočjo sorodnikov in prijateljev v domovini smo postavili dve vasi v bližini Shyamnagarja in tri blizu Satkhire. Po svoje danes skrbim za okrog 4000 ljudi.«

Podal je tudi mnenje o ljudstvu Munda: »Ljudstvo Munda se je priselilo s severa na rob pragozda Sundarban. Čeprav se v njihovem verovanju mešata animizem in hinduizem, ne priznavajo kastnega sistema, ki tudi sicer ni močno prisoten v Bangladešu. Zaradi bližine indijske meje so tudi na tem območju

prisotni primeri trgovine z belim blagom, nelegalnih splavov in detomorov deklic ter trgovine z organi. Ljudstvo Munda je zelo revno in je zato podvrženo večjim pritiskom tovrstnega kriminala.«

Glede usode območja Shyamnagar je skeptičen in meni da je »stanje težko. Vse območje bo verjetno do sredine stoletja izginilo, ker ga bo zalilo morje. Kmetijstvo postopoma propada, kmetje območje zapuščajo. Tropski cikloni stanje samo še poslabšujejo.«

Slika 10: Ribiški pristan ob rečnem rokavu, z gozdom Sundarban v ozadju (foto: J. Kočar)

Rezultati anketiranja

V anketah, ki sem jih opravil med prebivalci zaselka Kachukhali, so med drugim odgovarjali na vprašanje o vzrokih priselitve v zaselek. Vsi anketiranci so se priselili po superciklonu Aila, zato ga navajajo kot glavni migracijski vzrok (82 %). Trije anketiranci navajajo novo bivališče in en rečno erozijo, kar razumem kot del istega odgovora.

Da so prebivalci načeloma zadovoljni s stanjem v zaselku, razumem iz podatka, da jih velika večina (80 %) priznava, da so življenjske razmere po preselitvi v zaselek boljše in pri tem v 90 % navajajo boljše bivališče, ostali pa boljšo preskrbo s pitno vodo. Kljub temu da jih je 90 % zadovoljnih s trenutnim stanjem, navajajo številne težave, ki jim grenijo življenje. Dobra polovica (55,2 %) jih poudarja problem pomanjkanja zaposlitve, ki je vir revščine. Rezultat dokazuje, da je v primeru ljudstva Munda v Bangladešu gospodarstvo ključni dejavnik obstoja skupnosti. Čeprav okoljski problemi posredno vplivajo na slabo gospodarsko stanje, jim dajejo drugotni pomen. Hrana, kot temeljna naravna dobrina vsem živim bitjem, je tudi

Slika 11: Mali sončni panel za hišno razsvetljavo (foto: J. Kočar)

pri Munda ključni dejavnik preživetja. Potreba po iskanju hrane je glavni motiv ravnanja tradicionalnih skupnosti in Munde niso izjema. Ugotovitev je pomembna tudi zato, ker prebivalce najbolj ranljivih območij Bangladeša avtorji pogosto navajajo kot študijski primer podnebnih migracij. Seveda je slika povsem drugačna ob izjemnih vremenskih pojavih, ki povzročajo množično razseljevanje, vendar so okoliščine ob tem povsem drugačne. Ugotavljanje obstoja podnebnih migracij je osrednja naloga moje širše raziskave, ki sem jo izvajal v Bangladešu. Slaba četrtina (24,1 %) toži nad slabo preskrbo s pitno vodo, o čemer sem se že razpisal. Preostali navajajo še nevarnosti divjih živali in roparjev, slabe cestne povezave, težave z reko, ki je v času plime in deževja

nedostopna, in uničevanje okolja s precejšnjo mero samoobtoževanja. Na vprašanje: »Ali se bojite srečanja s tigrom?« so vsi odgovorili pritrdilno, kar potrjuje resnost problema gozdnih nabiralcev.

Kljub boljšim življenjskim razmeram v novem naselju o ponovni migraciji razmišlja kar 40 %. Glede na precejšnjo starost anketirancev je delež visok. Kljub izboljšanim bivalnim razmeram nimajo zagotovljene preskrbe s hrano. Poleg tega so njihova bivališča skromna in redne zaposlitve ne poznajo. Razen tradicije in socialne mreže jih na domači kraj ne veže nič drugega. To povečuje njihovo mobilnost, ki je sestavni del njihove kulture.

Na vprašanje »Kaj menite o farmah kozic?« jih večina (40,7 %) odgovarja, da škodujejo okolju, da koristijo le bogatašem jih meni 22,2 %, medtem ko svojega mnenja ni podalo kar 37 % anketirancev. Rezultat kaže veliko neenotnost pri opredeljevanju problema, čeprav imajo vsi odklonilno mnenje. Medtem ko imajo mnogi dobro razvito okoljsko zavest, jih komaj dobra petina izpostavlja socialni vidik. Zato, da jih dobra tretjina mnenja ne izraža, je verjetno kriva slaba razgledanost, lahko pa tudi pomanjkanje samozavesti in strah pred delodajalci.

Na vprašanje o pomenu pomoči organizacije Karitas Bangladeš jih je večina (38,2 %) navedla skrb za bivališča. To je razumljivo, saj jim je ta v celoti zgradila novo naselje. Kot vir denarne pomoči jih navaja 17,6 %, kar kaže na prizadevanje organizacije za finančno stabilnost vaščanov, kot odgovor na poskuse izkoriščanja delodajalcev. Dobra desetina (11,8 %) jih omenja širjenje znanja o okoljskih problemih, kar

pripomore k večji prilagodljivosti na okoljske spremembe in ozaveščenosti o slabem stanju v okolju. Pogosto so bili odgovori podkrepjeni z veliko samokritičnosti. Mnogi se zavedajo, da s svojimi posegi v gozdu pripomorejo k njegovi degradaciji. Nekaj jih je še navedlo druge dobrine, kot so majhni sončni paneli, ki so jim jih razdelili za potrebe večerne razsvetljave. Preostala četrtina (23,5 %) jih omenja le pomoč, pri čemer so verjetno na splošno mislili na zgoraj navedene dejavnosti.

Slika 12: Kapanje v ribniku ob riževem polju (foto: J. Kočar)

Sklep raziskave

Na podlagi rezultatov raziskave ugotavljam, da je revščina, ki se kaže v povezavi z brezposelnostjo in izpostavljenostjo občasni lakoti, dominanten migracijski vzrok odbijanja v zaselku Kachukhali. Podnebne migracije v normalnih razmerah še niso prisotne. Izjema so le migracije, ki so posledica naravnih katastrof. Skupnost, ki živi na robu preživetja, teži predvsem k zadovoljevanju najosnovnejše človekove potrebe, to je hrana. Če tej osnovni potrebi ni zadoščeno, teži k emigraciji. Tako so v resnici ravnale vse prazgodovinske skupnosti. Sla po preživetju usmerja skupnosti pri ravnanju in izbiri. Čeprav jim nevladne organizacije ob pomoči razvitih držav, po naravni katastrofi, kot je bil superciklon Aila, omogočajo obnovitev stalne nastanitve, visi njihov obstoj na nitki, dokler ne najdejo zadovoljivih virov preživetja. Naravni viri so zaradi prenaseljenosti usahnili in pogoji za razvoj neagrarnih dejavnosti so zelo omejeni. Nujno bi bilo treba preurediti posestniške odnose, s katerimi bi zmanjšali samovoljo veleposestnikov, ki preusmerjajo tradicionalno kmetijstvo v intenzivno rejo kozic in brezobzirno izkoriščajo socialno stisko Mund. Prizadevanja in ukrepi za ublažitev posledic podnebnih sprememb in nanje vezanih okoljskih problemov morajo biti kompleksna in zahtevajo sodelovanje različnih organizacij, tako vladnih kot nevladnih, in mednarodne skupnosti. Prilagoditveni ukrepi morajo vključevati tudi družbeno-gospodarske reforme. V nasprotnem primeru bo v prihodnosti na podnebne spremembe najbolj ranljivo prebivalstvo, kot so Munde, izbiralo emigracijo kot skrajni prilagoditveni ukrep in se množičnemu eksodusu prebivalstva v naslednjih desetletjih ne bomo mogli izogniti.

Viri in literatura

1. Black, R., idr. 2008. Demographics and Climate Change: Future Trends and Policy Implications for Migrations. University of Sussex, Development Research Centre on Migration, Globalisation and Poverty, Brighton UK (str. 27–36).
2. Belt, D. 2011: Preteča ujma. National Geographic Slovenija št. 5. Založba Rokus Klett, d. o. o. Ljubljana (str. 52–77).
3. Mehedi, H. 2010: Climate Induced Displacement – case study of cyclone Aila in the southwest coastal region of Bangladesh. Humanity watch. Khulna BD.
4. Munda, K. 2008: Causes, Consequences of and Remedies to Poverty of the Tribal Munda of the Sundarband Forest. University of Khulna – Department of Economic Studies. Khulna BD.
5. Shamsuddoha, M., in dr. 2012: Displacement and Migration from Climate Hot-spots in Bangladesh: Causes and Consequences. Action Aid Bangladesh. Dhaka BD.
6. World Bank. 2012: Turn Down the Heat – Why a 4 °C Warmer World Must be Avoided. New York US http://issuu.com/world.bank.publications/docs/turn_down_the_heat (21. 11. 2012).
7. Spletna stran: <http://www.tradingeconomics.com/bangladesh/population-density-people-per-sq-km-wb-data.html>, 20. 12. 2012.